ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΒΑΡΥΤΙΚΟΥ ΠΕΔΙΟΥ

Έστω δύο μάζες M_1 και M_2 αρχικά σε απόσταση $\vec{r}$.

Για να αλλάξει η απόσταση κατά $d\vec{r}$ θα πρέπει να καταβληθεί έργο

$$dW = \frac{GM_1M_2}{r^3}\vec{r}\cdot d\vec{r} = \frac{GM_1M_2}{r^3}\frac{1}{2}d\left(\vec{r}\cdot\vec{r}\right) = \frac{GM_1M_2}{r^3}\frac{1}{2}d\left(r^2\right)$$

$$dW = \frac{GM_1M_2}{r^3}rdr = \frac{GM_1M_2}{r^2}dr$$

Επομένως, για μετατόπιση από $\vec{r}_A$ στο $\vec{r}_B$ χρειάζεται έργο

$$\int_{\vec{r}_A}^{\vec{r}_B} dW = \int_{\vec{r}_A}^{\vec{r}_B} G\frac{M_1M_2}{r^2}dr = -G\frac{M_1M_2}{r_B} + G\frac{M_1M_2}{r_A} = \Delta U \quad (1).$$

Θέτοντας $U = 0$ για $r = \infty$, η (1) δίνει για την δυναμική ενέργεια βαρυτικού πεδίου:

$$U(r) = -G\frac{M_1M_2}{r} \quad (2).$$

Αρχή διατήρησης της ενέργειας: $\frac{1}{2}M_1v_A^2 - G\frac{M_1M_2}{r_A} = \frac{1}{2}M_1v_B^2 - G\frac{M_1M_2}{r_B}$.

ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΒΑΡΥΤΙΚΟΥ ΠΕΔΙΟΥ

Θέτοντας $\mathrm{U}=0$ για $\mathrm{r}=\infty$, η (1) δίνει για την δυναμική ενέργεια βαρυτικού πεδίου :

$$\mathrm{U}(\mathrm{r})=-\mathrm{G}\frac{\mathrm{M}_1\mathrm{M}_2}{\mathrm{r}} \quad (2).$$

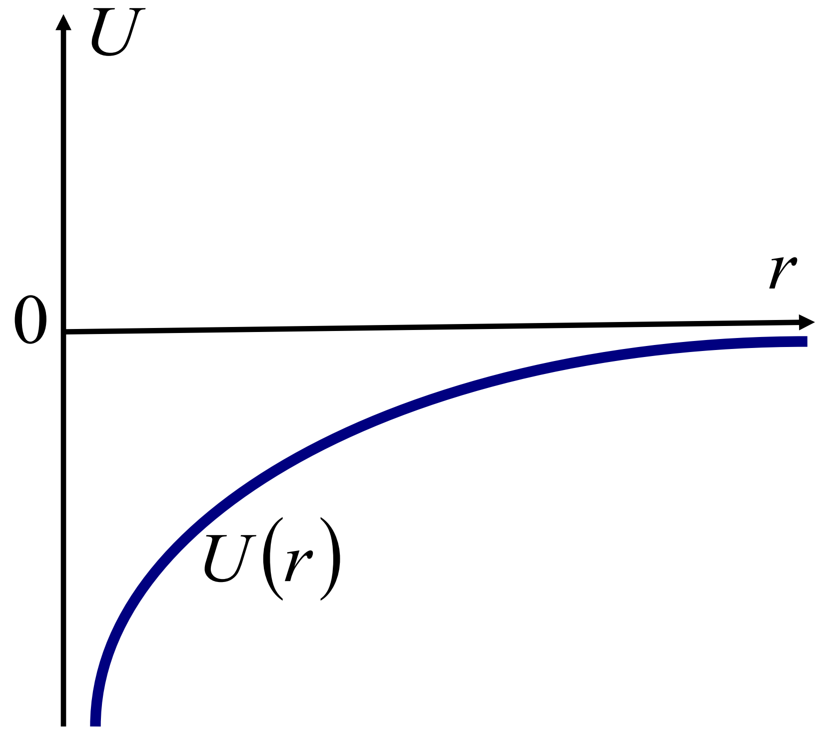

ΤΑΧΥΤΗΤΑ ΔΙΑΦΥΓΗΣ

Έστω σώμα που εκτοξεύεται με ταχύτητα v_Γ από την επιφάνεια της Γης $\left(\mathrm{r}=\mathrm{R}_\Gamma\right)$.

Αν το σώμα φτάνει με μηδενική ταχύτητα στο ∞,

τότε η αρχή διατήρησης της ενέργειας $E=E_{\kappa\iota\nu}+U$ δίνει:

$$\overbrace{\frac{1}{2}\mathrm{M}\mathrm{v}_\Gamma^2}^{E_{\kappa\iota\nu}(r=R_\Gamma)}\overbrace{-\frac{GM_\Gamma \mathrm{M}}{R_\Gamma}}^{U(r=R_\Gamma)}=\overbrace{0}^{E_{\kappa\iota\nu}(r=\infty)}+\overbrace{0}^{U(r=\infty)}\Rightarrow \mathrm{v}_\Gamma=\sqrt{\frac{2GM_\Gamma}{R_\Gamma}}=\sqrt{\frac{2GM_\Gamma}{R_\Gamma^2}R_\Gamma}=\sqrt{2gR_\Gamma},$$

όπου v_Γ είναι η λεγόμενη ταχύτητα διαφυγής.

Χρησιμοποιώντας τις τιμές βρίσκουμε μια προσεγγιστική τιμή για την ταχύτητα διαφυγής $\mathrm{v}_\Gamma \approx 11\,\mathrm{km/s}$.

Η ανάλογη ταχύτητα στην περίπτωση του Ήλιου είναι

$$\mathrm{v}_\mathrm{H}=\sqrt{\frac{2GM_H}{R_H}}=\sqrt{\frac{2\times\left(7\times10^{-11}\right)\times\left(2\times10^{30}\right)}{1{,}5\times10^{11}}}\approx 42\,\mathrm{km/s}.$$

ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΣΤΗΝ ΕΠΙΦΑΝΕΙΑ ΤΗΣ ΓΗΣ

Για την δυναμική ενέργεια μάζας Μ σε ύψος h από την επιφάνεια της Γης ισχύει :

$$\mathrm{U}\left(\mathrm{R}_\Gamma + \mathrm{h}\right) = -\frac{GM_\Gamma \mathrm{M}}{\mathrm{R}_\Gamma + \mathrm{h}},$$

όπου M_Γ και R_Γ η μάζα και η ακτίνα της Γης, αντίστοιχα.

Χρησιμοποιώντας το ανάπτυγμα Taylor για την $1/\left(1+\mathrm{x}\right)$ βρίσκουμε

$$\left(\frac{1}{1+\mathrm{x}} \approx 1 - \mathrm{x} + \mathrm{x}^2 - \mathrm{x}^3 + \ldots\right)$$

$$\mathrm{U}\left(\mathrm{R}_\Gamma + \mathrm{h}\right) = -\frac{GM_\Gamma \mathrm{M}}{\mathrm{R}_\Gamma}\left(1 - \frac{h}{\mathrm{R}_\Gamma} + \frac{h^2}{\mathrm{R}_\Gamma^2} - \ldots\right) = -MgR_\Gamma\left(1 - \frac{h}{\mathrm{R}_\Gamma} + \frac{h^2}{\mathrm{R}_\Gamma^2} - \ldots\right)$$

όπου $\mathrm{g} = \dfrac{\mathrm{GM}_\Gamma}{\mathrm{R}_\Gamma^2}$ είναι η επιτάχυνση της βαρύτητας.

Έχουμε λοιπόν την προσέγγιση $U\left(R_\Gamma + h\right) \approx -MgR_\Gamma + Mgh$,
και αν αγνοήσουμε τον σταθερό πρώτο όρο βρίσκουμε $U\left(R_\Gamma + h\right) = Mgh$.

ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΗΛΕΚΤΡΟΣΤΑΤΙΚΟΥ ΠΕΔΙΟΥ

Με τον ίδιο τρόπο που ακολουθήσαμε για να βρούμε την δυναμική ενέργεια που σχετίζεται με την βαρυτική έλξη μεταξύ δύο μαζών,

μπορεί να δειχτεί ότι η δυναμική ενέργεια για το σύστημα δύο φορτίων q_1 και q_2 σε απόσταση r είναι

$$U(r) = k\frac{q_1 q_2}{r} \quad (3).$$

Στην (3) έχουμε υποθέσει ότι η στάθμη αναφοράς $U = 0$ αντιστοιχεί για $r = \infty$.

Για ομώνυμα φορτία η (3) δίνει θετική δυναμική ενέργεια, και άρα τα φορτία θα έχουν τάση να απομακρυνθούν το ένα από το άλλο.

Για ετερώνυμα φορτία η δυναμική ενέργεια (3) είναι αρνητική και ευνοούνται μικρότερες αποστάσεις μεταξύ των φορτίων.

Η δυναμική ενέργεια ανά μονάδα φορτίου ορίζει το **δυναμικό**

$$\Phi(r) = \frac{U(r)}{q} = \int_r^{\infty} \vec{E}(\vec{r}) \cdot d\vec{r} = k\frac{q_1}{r}.$$

Από το δυναμικό μπορεί να υπολογιστεί το ηλεκτρικό πεδίο $\vec{E}(\vec{r}) = -\vec{\nabla}\Phi(\vec{r})$.

Μονάδα του δυναμικού είναι το Volt (V).

ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑ – ΤΡΟΧΙΑ

Η διατήρηση της ενέργειας ορίζει μια διαφορική εξίσωση για την ταχύτητα :

$$\mathrm{E} = \frac{1}{2}\mathrm{m}\mathrm{v}^2 + \mathrm{U}(\mathrm{x}) \Rightarrow \mathrm{E} = \frac{1}{2}\mathrm{m}\left(\frac{\mathrm{dx}}{\mathrm{dt}}\right)^2 + \mathrm{U}(\mathrm{x}) \Rightarrow \frac{\mathrm{dx}}{\mathrm{dt}} = \sqrt{\frac{2}{\mathrm{m}}\left[\mathrm{E} - \mathrm{U}(\mathrm{x})\right]} \quad (1)$$

Η εξίσωση της τροχιάς προκύπτει από ολοκλήρωση της (1)

$$\frac{dx'}{\sqrt{\frac{2}{m}\left[E - U(x')\right]}} = dt' \Rightarrow \int_{t_0}^{t} dt' = t - t_0 = \int_{x_0}^{x} \frac{dx'}{\sqrt{\frac{2}{m}\left[E - U(x')\right]}} = G(x)$$

ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑ – ΔΥΝΑΜΗ

Είναι $F = -\dfrac{dU}{dx}$

Χρησιμοποιώντας την παραπάνω σχέση μπορούμε να βρούμε χαρακτηριστικά της κίνησης από το γράφημα της *U*(*x*), χωρίς απαραίτητα να επιλύσουμε την σχετική διαφορική εξίσωση.

Π.χ, μπορούμε να βρούμε τα σημεία ισορροπίας $F = 0 \Leftrightarrow \dfrac{dU}{dx} = 0$

Αν το σώμα έχει συγκεκριμένη ενέργεια E τότε δεν μπορεί να βρεθεί σε περιοχή όπου $E < U(x)$, γιατί τότε θα ήταν $mv^2/2 < 0$.

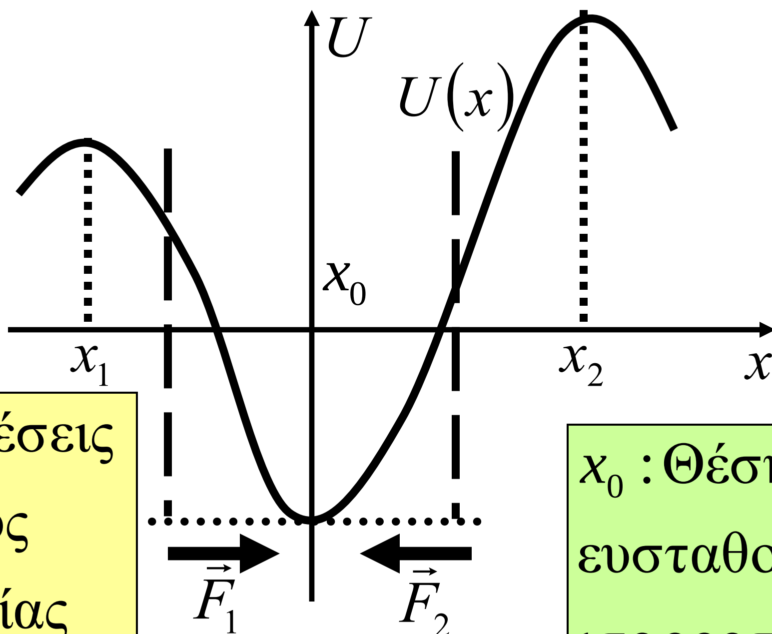

x_1, x_2 : Θέσεις ασταθούς ισορροπίας

x_0 : Θέση ευσταθούς ισορροπίας

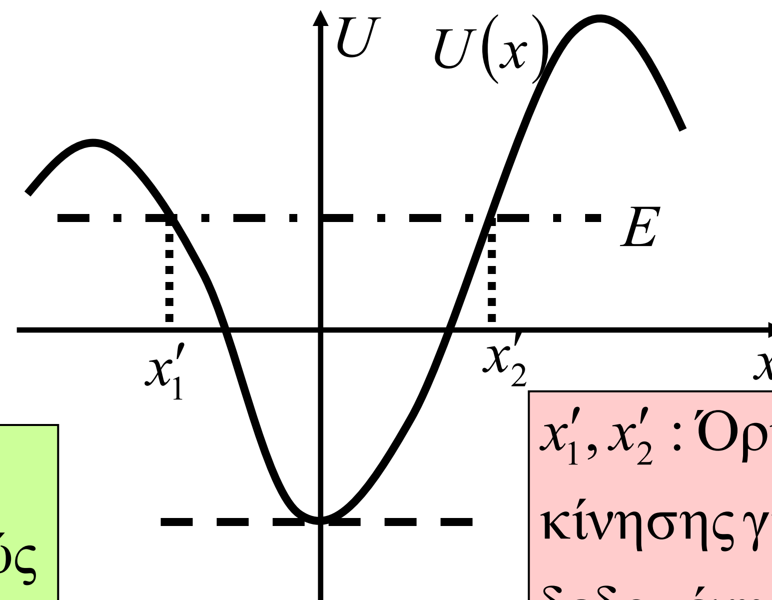

x_1', x_2' : Όρια κίνησης για δεδομένη Ε.

ΠΡΟΒΛΗΜΑ: ΔΙΑΤΟΜΙΚΟ ΜΟΡΙΟ

Η δυναμική ενέργεια διατομικού μορίου είναι $U(r) = D\left(-b/r + b^2/r^2\right)$ όπου r η απόσταση μεταξύ των ατόμων, D και b θετικές σταθερές. Το ένα άτομο παραμένει ακίνητο στη θέση $r = 0$. α) Σχεδιάστε τη $U(r)$. β) Βρείτε τη δύναμη που ασκείται στο ελεύθερο άτομο. Εξηγήστε που είναι η δύναμη ελκτική, μηδενική, απωστική.

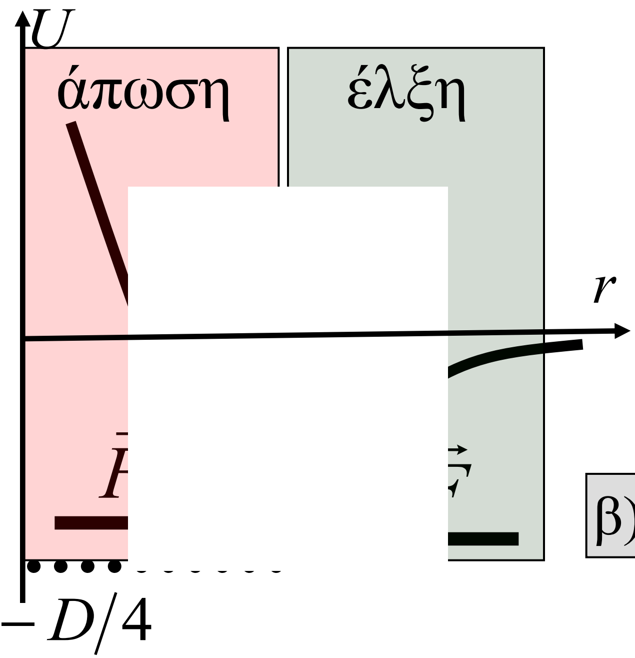

α) Για μικρά r η $U(r)$ απειρίζεται ως Db^2/r^2, ενώ για $r \to \infty$ η $U(r)$ μηδενίζεται ως $-Db/r$.

Είναι ακόμη $U(r_0) = 0$ για $r_0 = b$.

Στο ελάχιστο είναι $dU/dr = 0 \Rightarrow r = 2b$, με $U(2b) = -D/4$.

β) Για την δύναμη είναι $F = -dU/dr = -D\left(b/r^2 - 2b^2/r^3\right)$.

Άρα $F = 0 \Leftrightarrow -D\left(b/r^2 - 2b^2/r^3\right) = 0 \Rightarrow r = 2b$.

ΠΡΟΒΛΗΜΑ: ΔΙΑΤΟΜΙΚΟ ΜΟΡΙΟ

γ) Το ελεύθερο άτομο αφήνεται από τη θέση $r = 3b/2$ να κινηθεί με μηδενική αρχική ταχύτητα. Βρείτε τη μέγιστη ταχύτητα που θα αποκτήσει. Περιγράψτε την κίνηση που θα επακολουθήσει. δ) Αν τα δύο άτομα απομακρυνθούν σε απόσταση x το ένα από το άλλο και αφεθούν ελεύθερα με μηδενικές ταχύτητες για ποιες τιμές του x θα διασπαστεί το μόριο;

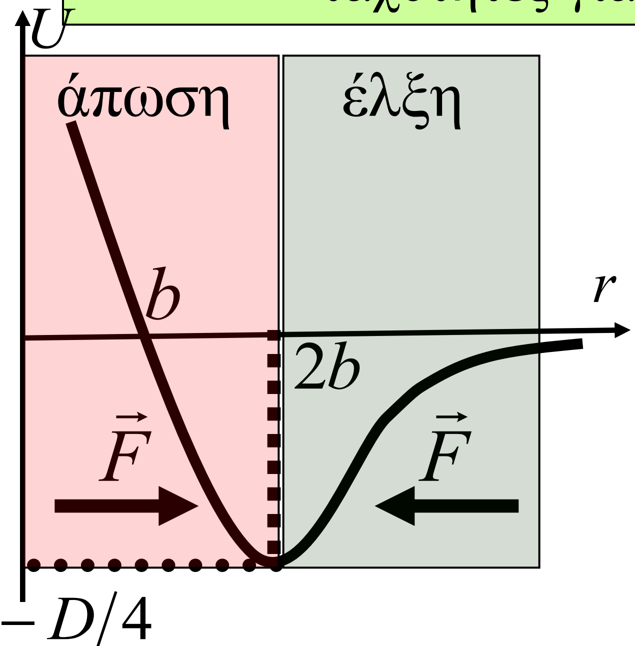

γ) Το σώμα θα εκτελέσει ταλάντωση γύρω από το σημείο ισορροπίας $r = 2b$ με μέγιστη ταχύτητα v_{max} σε αυτό το σημείο.

Από την αρχή διατήρησης της ενέργειας

$$U(3b/2) = \frac{1}{2}mv_{max}^2 + U(2b) \Rightarrow v_{max} = \frac{\sqrt{2D}}{6m}.$$

δ) Για $x \leq b$ είναι $E \geq 0$ και το μόριο διασπάται.

Για $E = 0$ $(x = b)$ το ελεύθερο άτομο θα φτάσει στο ∞ με μηδενική ταχύτητα

Για $E > 0$ $(x < b)$ το ελεύθερο άτομο θα φτάσει στο ∞ με ταχύτητα $v = \sqrt{\frac{2E}{m}}$

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ: ΔΥΝΑΜΙΚΟ LENNARD-JONES

Η δυναμική ενέργεια μεταξύ δύο ατόμων σε ένα διατομικό μόριο μπορεί να εκφραστεί κατά προσέγγιση ως $U(x) = a/x^{12} - b/x^{6}$, όπου a και b είναι θετικές σταθερές και x η απόσταση μεταξύ των ατόμων. α) Για ποιες τιμές του x η $U(x)$ γίνεται ελάχιστη; β) Βρείτε την μεταξύ των ατόμων δύναμη. γ) Η ενέργεια ΔΕ που χρειάζεται για να σπάσει το μόριο σε δύο ξεχωριστά άτομα ονομάζεται ενέργεια διάσπασης. Πόση είναι η ενέργεια διάσπασης;

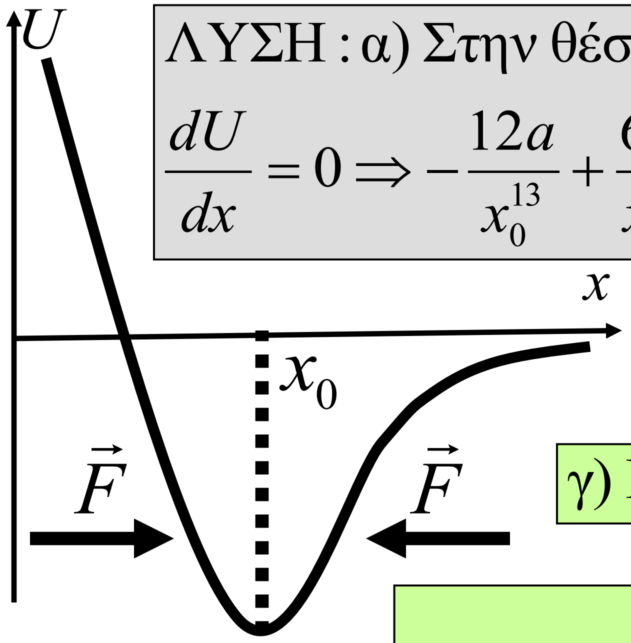

ΛΥΣΗ : α) Στην θέση ισορροπίας x_0 έχουμε

$$\frac{dU}{dx} = 0 \Rightarrow -\frac{12a}{x_0^{13}} + \frac{6b}{x_0^{7}} = 0 \Rightarrow x_0 = (2a/b)^{1/6}.$$

β) Για την δύναμη έχουμε

$$F(x) = -\frac{dU}{dx} = \frac{12a}{x^{13}} - \frac{6b}{x^{7}}.$$

Είναι $F(x) > 0$ για $x < x_0$, $F(x) < 0$ για $x > x_0$.

γ) Η ενέργεια ΔΕ είναι η διαφορά δυναμικής ενέργειας

μεταξύ $x = x_0$ και $x = \infty$, $\Delta E = -U(x_0) = \dfrac{b}{2a/b} - \dfrac{a}{4a^2/b^2} = \dfrac{b^2}{4a}$.

ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑ – ΣΤΑΘΜΗ ΑΝΑΦΟΡΑΣ

Επειδή είναι $\vec{F} = -\vec{\nabla} U(\vec{r})$ και $\vec{\nabla} C = 0$ αν C είναι μία σταθερά

μπορούμε να επιλέξουμε εμείς την στάθμη αναφοράς για την δυναμική ενέργεια,

αφού οι συναρτήσεις $U(\vec{r})$ και $U(\vec{r}) + C$ δίνουν τις ίδιες δυνάμεις $\vec{F}(\vec{r})$.

Έτσι, μπορούμε να επιλέξουμε εμείς ότι $U(\vec{r}_0) = 0$ για κάποιο $\vec{r}_0$ που μας βολεύει.

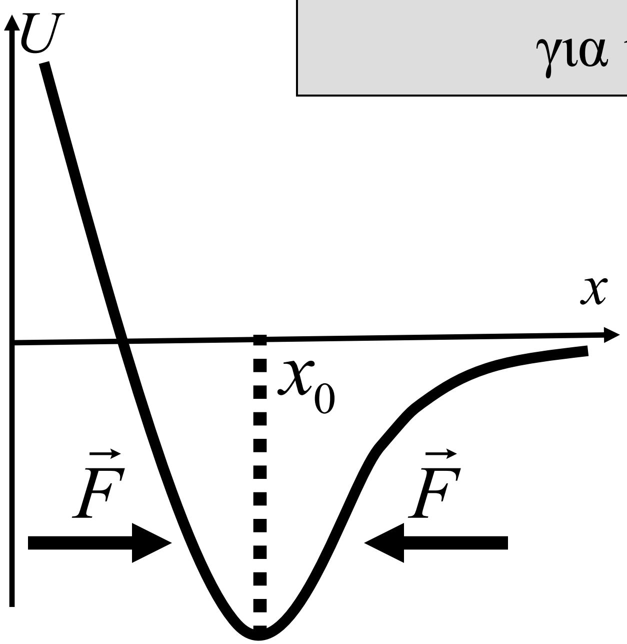

Για παράδειγμα, μας βολεύει να θέσουμε $U(\infty) = 0$ για το δυναμικό μεταξύ δύο ατόμων γιατί έτσι μπορούμε να θυμόμαστε για ποιες ενέργειες $(E > 0)$ το μόριο διασπάται.

ΠΡΟΒΛΗΜΑ: ΔΥΝΑΜΗ ΑΝΤΙΔΡΑΣΗΣ

Μικρή σφαίρας μάζας m ξεκινάει να ολισθαίνει χωρίς τριβές σε ημικυλινδρική κοιλότητα ακτίνας R. Να βρείτε την δύναμη που ασκεί το κυλινδρικό τοίχωμα ως συνάρτηση της γωνίας φ (έστω ότι για $\varphi = 0$ είναι $\omega_0 = 0$).

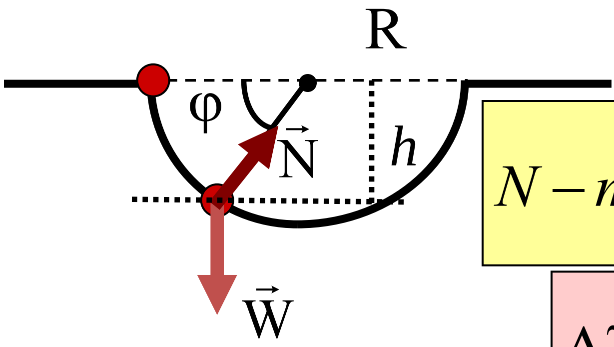

ΛΥΣΗ: Από τον 2° νόμο του Νεύτωνα έχουμε

$$N - mg\sin\varphi = m\frac{v^2}{R} = m\omega^2 R \;(1)$$

και $mg\cos\varphi = m\dfrac{dv}{dt}$ (2).

Αλλά $v = \omega R$ και άρα $\dfrac{dv}{dt} = R\dfrac{d\omega}{dt} = R\dfrac{d\omega}{d\varphi}\dfrac{d\phi}{dt} = \omega R\dfrac{d\omega}{d\varphi}$.

Από την (2) τότε βρίσκουμε $g\cos\varphi d\varphi = \omega R d\omega \Rightarrow \int_{\omega_0}^{\omega} R\omega' d\omega' = \int_0^{\varphi} g\cos\varphi' d\varphi' \Rightarrow$

$$\Rightarrow \omega^2/2 = (g\sin\varphi)/R \;(3)$$

$$\Rightarrow \omega^2 = 2g\sin\varphi/R \Rightarrow \omega = \sqrt{2g\sin\varphi/R} \;(4).$$

Αντικατάσταση της (4) στην (1) δίνει $N = mg\sin\varphi + mR\dfrac{2g}{R}\sin\varphi = 3mg\sin\varphi$

Η (3) μπορεί να προκύψει και από την αρχή διατήρησης της ενέργειας

$$E_{\kappa\iota\nu}^{\tau\varepsilon\lambda\iota\kappa\acute{\eta}} + \underbrace{U^{\tau\varepsilon\lambda\iota\kappa\acute{\eta}}}_{0} = \underbrace{E_{\kappa\iota\nu}^{\alpha\rho\chi\iota\kappa\acute{\eta}}}_{0} + U^{\alpha\rho\chi\iota\kappa\acute{\eta}} \Rightarrow mv^2/2 = mgh \Rightarrow R^2\omega^2 = 2gR\sin\varphi \Rightarrow (3).$$

ΙΣΧΥΣ

Η ισχύς P είναι ο ρυθμός παραγωγής έργου :

$$P \equiv \frac{dW}{dt} = \frac{d\left(\vec{F} \cdot \vec{r}\right)}{dt}$$

και για σταθερή δύναμη $P \equiv \dfrac{dW}{dt} = \vec{F} \cdot \dfrac{d\vec{r}}{dt} = \vec{F} \cdot \vec{\mathrm{v}}.$

Αν γνωρίζουμε την ισχύ ως συνάρτηση του χρόνου μπορούμε να υπολογίσουμε το έργο :

$$W = \int_{t_1}^{t_2} P(t).$$

Μονάδα της ισχύος στο SI είναι το Watt (1 W = 1 J/s).

Μονάδα της ισχύος είναι επίσης ο "ίππος" 1 hp = 746 W.

Με βάση την ισχύ μπορούμε να ορίσουμε μονάδα ενέργειας την κιλοβατώρα $1\,\mathrm{kWh} = \left(10^3\,\mathrm{W}\right)\left(3600\,\mathrm{s}\right) = 3{,}6 \times 10^6\,\mathrm{J}.$

ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΜΕΤΑΒΛΗΤΗ ΜΑΖΑ

Πυροσβεστικό αεροπλάνο κινείται χωρίς τριβές με ταχύτητα υ πάνω στην επιφάνεια της θάλασσας. Τη στιγμή $t_0 = 0$ ο πιλότος ανοίγει τις άδειες δεξαμενές και νερό αρχίζει να εισρέει σε αυτές με ρυθμό λ. Βρείτε την ισχύ του κινητήρα του αεροπλάνου αν αυτό συνεχίζει να κινείται με ταχύτητα υ.

Έστω ότι τη χρονική στιγμή t το αεροπλάνο έχει συνολική μάζα M

και ότι τη χρονική στιγμή $t + dt$ έχει εισρεύσει επιπλέον νερό μάζας $dm = \lambda dt$.

Ο κινητήρας είναι υπεύθυνος για την δράση μιας προωθητικής δύναμης F_κ, είτε λόγω εκτόξευσης καυσίμων, είτε εκτόξευσης αέρα.

Τότε έχουμε από τον ορισμό της ώθησης για την δύναμη F_κ του κινητήρα

$$(M + dm)(\upsilon + d\upsilon) - M\upsilon = F_\kappa dt \Rightarrow$$

$$\Rightarrow \upsilon dm + M d\upsilon = F_\kappa dt \Rightarrow \upsilon \lambda dt + M d\upsilon = F_\kappa dt.$$

Έαν $d\upsilon = 0$ τότε $F_\kappa = \upsilon\lambda$

και η ισχύς του κινητήρα είναι $P = F_\kappa \upsilon = \lambda \upsilon^2$.